

KRYGER, JOHAN FREDRIK

**Tal om lagarnas och sedernas verkan
på borgerliga näringar; hållit för
kongl. vetensk. academien, vid præsidi
nedläggande, den 14 october 1767, af Johan
Fredric Kryger ... Stockholm, tryckt hos direc**

Stockholm
1767

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

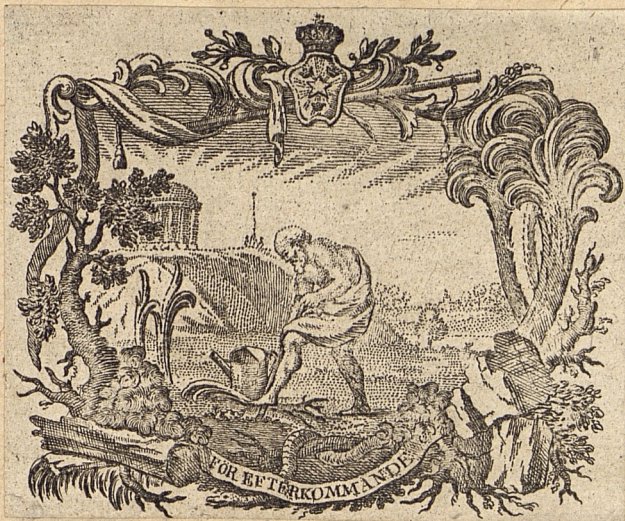
- <http://search.books2ebooks.eu/>

Ex. B

TAL
OM
Lagarnas och Sedernas verkan
PÅ
Borgerliga Naringar;

HÅLLIT FÖR
KONGL. VETENSK. ACADEMIEN,
VID PRÆSIDII NEDLÄGGANDE,
DEN 14 OCTOBER 1767,

AF
JOHAN FREDRIC KRYGER,
Manufactur-Commisarius.

STOCKHOLM,
Tryckt hos Direct. LARS SALVIUS,
1767.

Patronat

Allen

(P)

1767

1700-1829

TAL

Lagom och behöfligt

Borgerska Nämnden

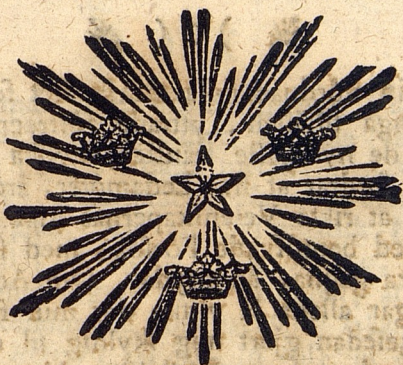
KONIGL. VETENSK. AKADEMIEN

Den 14 October 1774

JOHAN FREDRIC KRYGER

Managers-Commisarie

STOCKHOLM
Tryckt hos DEN FÄRS SALVUS

Mine Herrar!

Om *Kongl. Akademien* fökte hos mig annat, än vålmening, och jag annat, än at lyda Hånnens befallningar; så hade detta Hederstället åfven så litet kunnat mig för andra gången inrymmas, som af mig intagas. Men det är ej svårt, at vara Styresman, uti et Samfund, där åra och dygd åtagit sig styrelsen öfver tal och gårningar; där egennyttan saknar all lockemat; och där ingen väntar annan belöning, för sitt nitiska arbete, än det hederliga nöjet, at hafva gagnat Fäderneslandet. Således har vål min möda vid denna förvaltningen varit nog ringa: men jag vågar låga, at min åstundan alltid varit och är så mycket större, at kunna bidra något til *Kongl. Akademiens* bästa, och at, genom nyttiga tjänster, förklara

klara min vördnadsfylla tackfämhöet för *Hännes*, vid många tilfällen, ytttrade förtroende. Jag vet, at de nyttigaste tjänster, hvilka *Kongl. Academiens* fordrar af sina Ledamöter, äro inga andra, än at rikta Vetenskapernas Rike med nya Bön; med bepröfvade Förfök; med fanningar, som mera gagna, än pryda. Om *Academiens* Handlingar allena få vittna om min flit; så har jag längesedan gjort mig skyldig til den plikt, som Grund-reglorna fastställt. Men om det är tillåtit, at jämväl uptaga i redogörelsen andra tryckta arbeten, som höra til *Kongl. Academiens* yrke; så torde ännu några mildrande skäl finnas, som kunna utverka för mig et skonamt omdöme. At upoffra min mästa tid, til kunskaps århållande i den Allmänna Hushållningen; därtill har min naturliga böjelse gjordt mig villig, och det Ämbete, hvilket jag fått bekläda, så länge Riksfens Höglof. Ständer behagat, aldeles skyldig. Ämnen, som med skäl måge kallas de största, uti et Land, hvilket Skaparens godhet gjort så rikt, som människors vanhäfd gjort det fattigt; de kunna icke eller vara främmande, för et Samfund, hvilket enda af sigt är, at bättra et kärt Fädernesland, som de förre tiders okunnighet, och kalla bekymmerslöshet, lämnat i ödesmål. De hafva icke eller undfallit deras upmärksamhet, som stiftat *Kongl. Academiens* Lagar: men fårskilda orsaker torde varit vållande, at et ännu så litet upbrukat fält, blifvit hårtills lämnat til andras upodling. Önskeligit vore lihväl, at alla de, hvilkas förmåga sträcker sig längre, än at skriva, förenade både tankar och hjärtan, til en grundelig kännedom af vår hushållnings tillstånd, til

til et brinnande nit om det meniga bästa, och til en manlig tiltagsföretagelse, at bota vårt sjuka Samhälle, genom sådana medel, hvilka här ej mindre, än annorstädes, Naturen och folkets smulle tillbjuda, och en Systematisk Hushållskonst förstår at nyttja. En omsorg, hvilken samtida Medborgare hafva rättighet, at fordra; och efterkommande böra tacksamt årkänna!

Mine Herrar! Då jag, til följe af *Eder* benågåna kallelse, fick njuta den så litet väntade, som förtjänte hedern, at första gången, såsom Ledamot, bivist *Eder* sammankomst; tog jag mig tillfälle, at orda något: *Om Vetenskapernas nära förening med alla Hushålls-grenar, eller Näringar.* Det vore, kan sika, mera tappat, än vunnit, om Vetenskaperna blott uplyste förståndet; men lämnade viljan i sitt naturliga fördärf, utan bättring. Den senare nyttan är den största för oss, både såsom människor och som Borgare i Samhället: det blifver ock omöjligt, at rätt stadga *Närings*, så länge sedernas fördärf hindrar deras upkomst. Men som desse böra bättras af *Lagarne*; så bringar detta nödvändiga sammanhang, imellan *Vetenskaper, Lagar och Seder*, mig på den tankan, at min förra ofullkommelige afhandling, torde vinna någon förbättring, om jag, med *Eder* tillåtelse, nu, då jag, efter *Kongl. Academiens* författning, bör nedlägga det hittills mig ombetrodda ämbete, talar något: *Om Lagarnas och Sedernas verkan på Borgerliga Närings*. Jag kan väl ej smickra mig med den tankan, at för *Eder, Mine Herrar*, kunna säga mycket, som är nytt, uti en sak, hvilken hos vittert folk varit i alla tider afgjord. Men, som ej allenast strödde tankar behöfva förenas;

utan ock de viktigaste sanningar ofta komma i glömskan: så gör jag mig förstådd om *Edert* tålmod, at åhöra et i visst afseende gammalt, men för många till äfventyrs nytt ämne; i synnerhet uti et Rike, där Hushållskonsten ännu är fyllofatt med Näringsarnes första grundläggning.

At den sanna Gudsdyrkan, efter uppenbarelseens föreskrift, allena förmår göra människorna så dygdiga i hjertat, som de visa sig i tal och gärningar; och at själfva samvetet drifver sådana till slit och idoghet: det kan ej nekas af någon, som vördar vår Salighetslära. Lyckeligit vore visst det Samhälle, där sådan ådel drift bodde uti Styrandes och Lydandes hjertan! Huru fåker vore icke grunden till Näringsarnes förkofran, och hvad för stadiga och snabba steg gjorde icke Samhället till sin verkliga välmåga; om Öfverheter höllo för synd, at försumma det minsta, uti omsorgen för sina underlåtarnes välfärd, och dessa, at upoffra någon af sina lefnadsdagar, åt lättjan och tids-spillan? Om våre fritänkare aldrig så mycket prisa den Philosophiska Sedoläran, som det enda medel, at göra goda Borgare; så är dock ostridigt, at en sann Christendom gör dem ännu bättre. Men som människornas fördärf hindrar den senare, at blifva allmänt rådande; så vore visserligen mycket vunnit, om den förre sänge allenaft göra den verkan, som hon förmår, inom sin omkrets. Kan hon ej omskapa människorna till sina hjertan, så at dygdens invärtes drift gör dem till ärbare, sedige och arbetsame Borgare i Staten; så kan hon dock bringa det så långt, at de så synas, det är: at deras tal, gärningar

ningar och lefnads-art, äro sådana, som funda förnuftet och det meniga bästa åskar. At en så hugnelig verkan må vinnas; det bör Styrelseverket i Staten uträtta. Ty man må i fanning fåga, at människorna äro, i anseende til sitt utvårtes förhållande, sådana, som Lagarne skapa dera til: man klagat ohemult på deras seder, när Lagarna ej gifva dem anledning, eller ock ej tillåta dem, at vara bättre.

När, uti Despotiska Regeringar, underfåtarnes lif och egendom ej hörer dem, utan Öfverherren til; när hans lynne, efter godtycko, stiftar, skipar och ändrar Lagar; när hans vådersjuka sinne utdelar straff och belöningar, ej efter förtjenst, utan efter egna hastiga infall; när hans Ämbetsmän, ifrån den högste til den lägste, äro hvar för sig menighetens tyranner: så måste Nationens seder vara sådana, som en trålagtig fruktan, nedriga böjelser och förtviflan, kunna verka. Uppfinnings-gåfvan måste, likom et urverk, sakna all rörelse, när hånnes drif-hjäder, et qvikt och muntert sinne, är sönderbruten. När Konstler och Handa-slögder ej äro frukter af en frivillig idoghet, utan af tukans aga; och när hugg och slag måste bringa händer och fötter i rörelse: hvad för arbetshet kan väl där väntas? Huru långt kunna väl Näringarne komma, när de Styrande äro våldsvarkare, och de lydande, trålar? Och hvad väl ler väl i sådana Länder, at folkets seder hindra Näringarnes framgång, annat, än Lagarne? När uti Monarchiska Regeringar, Envålds-Herren söker sitt enda nöje uti vapnegnyet, och sin högsta åra uti Länders åröfring; så är Krigs-Guden Lagstiftare, och folkets seder måste lämpas ef-

ter hans vilja. Och huru kunna väl Näringar och rörelser trifvas där, som hvarken heder, eller förmåner, kunna förvärfvas, genom fredliga bedrifter? Eller, när andre envåldige Herrar tilbringa sina lefnads-dagar, uti intet annat, än kostsam tids-spillan och vekligen nöjen; så känna de inga nödigare Lagar, än de, som freda deras parker, och utfätta de hårdaste straff på den minsta åverkan; inga viktigare anstalter, än de, som pryda et skåde-spel, befordra en präktig Hofhållning och en slöfande matredning, eller visa Majestätens glants, vid högtideliga tillfällen; inga större snillen, än de, som äro fruktbara uti uppfinningar af nya nöjen, eller uti förlager, til Finance-verkets riktande, för så mångfaldiga behof. Underfåtarne sucka väl, under pålagornas tunga börd; men låmpa sig efter Hofvets smak, så långt förmågan räcker: deras feder blifva de samma, fåfånga, lättja och tids-spillan. Om några Näringar där komma i gång; så äro det inga andra, än sådana, som tjåna til et foder för yppighet, pragt och vållust. Dock är Näringarnes vantrefnad ingalunda en nödvändig påfölgd, af envåldiga Regeringar: ej kan någon, som känner Frankrikes och Dannemarks, eller vår Stora Konung CARL XI:s mogna hushålls-anstalter, kyssa en sådan tanka. Men man måste därjämte bekänna, at det äro endast Regentens och ej Regiments-formens goda egenskaper, hvilka i sådana Länder främja Näringarnes upkomst; ofta stå och falla de, med honom; en Efterträdare på Thronen kan åter snart förstöra, hvad hans Förfäder, i långliga tider, med mycken nit och möda hafva bygt. Fria Regeringar äro väl, efter deras natur,

natur, aldrumäst tjänliga för Näringar, däruti, at Lagstiftningen ej beror på någon Öfvermagts godtycko; at hvar mans lif och egendom, frihet och rättigheter, äro efter Lag fredade för envåldiga och olagliga tilgrep; at krig ej få förkunnas, eller pålagor utskrifvas, utan med deras samtycke, som tala på Menighetens vågnar. Men om Grundlagarne äro aldrig så goda; så kunna dock, jämväl dår, Borgerliga Lagar, anstalter och författningar, så tilskapa folkets fæder, at de, så länge däruti ej sker någon ändring, blifva obeqvåma, ja, hinderliga för Näringar. Krigs- och åröfrings-lystnaden kan jämväl dår få öfverhand; Hushålls-konsten kan vara föraktad, eller mindre vårdad; Landets Naturliga och Politiska beskaffenhet, folkets kynne och böjeller, på hvilka alla Oeconomiska Lagar böra byggas, kunna vara okånde; egennyttan kan blanda sig både i Lagars stiftande och skipande; det förra gör dem vacklande, och det senare tvetydiga; då saknas dårvid den trygg- och säkerhet, som är Näringarnes lif; upmuntringar, belöningar och enskilda friheter, kunna utdelas, ej til det meniga bästa, utan efter mannamon; den allmänna Crediten kan försvagas, genom felaktiga anstalter, och den enskilda, genom rättvisans sentårdiga, eller ojämna steg; Partier kunna strida med sådan håftighet, hvart för sina affigter, at det allmänna dårvid lider, at Näringarne blandas i spelet, och antingen aldrig upkomma, eller råka i vanhåfd; pålagor och bevillingar kunna få ojämnt delas, och, dels dårføre, dels genom et oredigt upbörds-fått, blifva så tunga för menigheten, at Näringarne plågas, liksom af en ståndig tvinsot; felaktiga Lagar och

anstalter kunna fåtta Närings-iddkaren uti osäkerhet, om besittningen af sin egendom, och den fattige hand-arbetaren, uti et sådant tvång, at han dageligen suckar under bördan, och ej får smaka frihetens sälla frukter. At dessa, med flera dylika fel, ofta funnits, eller inkommit, jämvål i fria Stater; dårom vittna både äldre och nyare tiders Handlingar. Och när dessa granskas, med ovåldughet och estertanka; så lærer snart rönas, at felaktiga Lagar och anstalter altid gifvit därtil anledning, och hindrat sjukdomens bättring. När tilståndet är sådant; så måste väl verkan visa sig uti folkets seder, som då blifva hinderliga för Näringar. Ty någre tänka på dem så godt, som intet; andre, uti oreda, och andre med föragt. Frukta, at förlora alt, afhåller de ståste, at våga något; människorna blifva mera hogade för vinglerier, ån för nyttiga rörelser; de ockra med sina pennigar, och förtåra vinsten uti en veklig dålighet; de arbeta med nedslagna sinnen, och fördrifva sitt misnöje med starka drycker; de anse lättjan för en lyckfålighet, och idogheten för et straff; de känna ej rätta värdet af en samhälilig lefnad, och tro den Hushållningen vara bäst, at kunna sjelf skaffa sig alla sina behof, utan at unna någon förtjenst åt andra; ja, deras kärlek för Fäderneslandet kånar, och de längta efter, at byta hemvist.

Det är så människans art, at vara minst rättvis, då hon dömer om sitt eget slagte. När hon ser den fattiga menigheten i Staten liksom sky för arbetet, och falla på sådana odygder, som åro lättjans vanliga foster; hvad är väl då mera allmänt, ån at skjuta skulden på hans naturliga

turliga vanart? När uti de Länder, där tråldomen varit ifrån urminnes tider i gång, menige mannen är lättjefull, och utöfvar nedriga gerningar; få tror man, hans naturliga kynne vara sådant, at han måste styras med hårdhet. Men ho ser icke, at det är tvärtom denna o-naturliga styrelsen, som gör själen til en lika nedrig trål, som kroppen? Just därför, at han har en förnuftig själ, kan han ej vara annorlunda; få länge man anser oförnuftiga djur för hans Stall - bröder: han är då sådan, som Lagarna vilja hafva honom. Finner man åter någon fri Stat, där Naringarne likna växter, hvilka alltid stå i knut; där Närings-idkare äro villrådige, och arbetare tråske, men båda två senfärdige och hoglöse i sina förrättningar; där sjelfsväld, veklighet och flåttja, taga öfverhand: få inbillar man sig sjelfva och andra, at folket känner för mycket sin frihet. Men om man rätt underfökte saken; få skulle snart rönas, at de kände hånne för litet. När man ser en åker vara öfveralt betäckt med ogräs, tror man, orsaken därtill vara, at han blifvit illa brukad. Hvarföre dömer man icke det samma om människor? Sjålen är ju af Naturen föga annorlunda at anse, än som en obrukad åker; uti hvilken (at jag må blifva vid liknelsen) ligger en förmögenhet, at åfven få vål båra en ren och ådel såd, som tistel och törnen. Skilnaden är allenast den, at de senare få sig sjelfva; men den förre måste genom idkesamt bruk framaltstras. Förståndets uplysning är hufvud-medlet til sedernas bättring: men huru långt den förra bör sträcka sig; det beror på människornas Physiska och Moraliska tilstånd, på hvar Stats grundför-

författningar och affigter, samt på Inbyggarnes stånd, vilkor och förrättningar i Staten. Denne må vara, af hvad beskaffenhet han vil; få böra alla tillräckeligen uplysas, om sina skyldigheter emot Gud, Fäderneslandet, Öfverhet, Lagar, med-underfåtare, och medlemar i Hushålls-ståndet. Det är vådeligt för alla Stater, om människorna äro okunnoga om dessa plikter, och om deras seder äro, i detta afseende, frukter af en sig sjelf lämnad Natur, och ej af en, genom förståndets ljus, förbättrad vilja. At tillkapa sådana förnuftiga människor, eller sediga, dygdiga och Laglydiga Borgare i Staten; det bör upfostrings- och läsnings-verket utträtta. Och om något däruti fattas; så kan väl orfaken därtill ej finnas uti annat, än i Lagarna. Men at blifva dugelig, hvar och en til de göremål, hvilka honom uti sitt färskildta stånd äligga; det bör lämpas efter kvarje Stats Natur och affigter: därför måste ock förståndet få så mycken uplysning, som därtill fordras. Vilda människor, som viftas uti ödemarker, och lefva af intet annat, än Jagt och Djur-fång; de kunna, i affigt på deras allmänna och enkilda hushållning, vara nöjde med mycket enkla begrep, uti de ting, som äro nödiga at veta, för deras Näringar och lefnads-art. Deras seder äro i den delen goda, när de äro vaksama; snälla på sina fötter; hårdade emot köld och hetta; vane at tåla hunger och törst; tiltagsne uti sitt försvär, emot villdjur och emot människor, af lika kynne. Men uti väl inrättade Borgerliga Samhällen fordras andra uplysningar och andra seder, om Staten skal hafva sitt sjelf-bestånd, och Näringarne deras trefnad. Huru mångfaldiga
 äro

äro icke både den förras och de senares behof? och
 huru mångfaldig kunskap bör icke då finnas,
 både hos styrande och lydande, hvar efter sitt
 ändamål, om alla skola uppfyllas? Ej kan hela
 Samhälls-kroppen vara frisk, stark och välmå-
 ende; om icke alla hans lemmar ega den helsa,
 styrka och skickelighet, at kunna hvar för sig
 uträtta de värf, til hvilka Naturen dem har da-
 nat. Ingen människa är så odugelig, at icke
 en god Politie kan göra hånne nyttig: det är
 åtminstone icke hånnes skuld allena, om hon ej
 gör skäl för sin varelse. Men detta är omöje-
 ligt, så länge Hushålls-konsten är antingen en
 förborgad vetenskap, eller ock utöfves på et
 Empyriskt fått, och så länge man ännu flån-
 digt tvistar om den bästa Syftemen, utan at själf
 följa någon. När jag betänker, at Näringar
 och Rörelser äro det samma i den Politiska,
 som blodet i den Naturliga kroppen; så vågar
 jag säga, at Hushålls-vetenskapen är, uti Bor-
 gerliga Samhällen, näst Salighets-låran, den nöd-
 vändigaste af alla. Men beklageligen vittnar
 människans förhållande, både emot den ena
 och den andra, om hånnes stora fördärf: ty
 hon vil hållt spara tillämpningen af kunskapen,
 at århålla et evigt lif, til den punct, då det
 skal börjas; och hon sätter ej något värde på
 den allmänna hushållningen, innan den ytter-
 sta nöden tvingar hånne til upmärksamhet. Be-
 vis därtill gifva äldre och nyare tidens Minnes-
 böcker tillfyllest. Hafva icke, i de fläste Län-
 der, uti långliga tider, både kunskap och an-
 stalter blifvit förenade, til människo-flågtets
 förstöring; men alt varit orörligt, vid omtanken
 om dets Näring? Och hvad är väl orsaken, til
 åtskil-

åtskilliga, uti fina Landamåren, stora Rikens van-
magt, i våra tider; annat, än en nästan obe-
gripelig okunnighet och höglöshet, om de för-
nämsta och ägta medlen, til en allmän välmå-
ga? Ja, hvad kostar det icke ännu för möda,
på många ställen, at öfvertyga både högre och
lägre, at Hushålls-konsten ej är något slump-
verk, utan en vetenskap, hvilkens omkrets är
så vidlyftig, at vår listid synes vara nog kårt,
til at däruti vinna en måttelig kunskap; och at
ingen kan dåraf göra et rätt nyttigt bruk, utan
at känna sin egen hembygd, i anseende til Na-
turens och konstens alster, människornas antal
och böjelse, anstalters och författnings nyt-
ta, eller skada?

Nu bör jag närmare undersöka, hvilka e-
genteligen äro de seder, som äro nödiga til
Nåringarnes upkomst och bestånd; och därvid
vil jag hafva mitt enda ögnamärke på fria Sta-
ter. Man finner hos hvar Nation, äfven som
hos hvar enskild människa, et visst stadgat tan-
kelätt, som är rådande, vissa hufvud-böjelser
och allmänt antagna seder; dessa egenskaper til-
samman utgöra det, som gemenligen kallas Na-
tionens genie, hvilket blifver densammas kän-
nemärke, i jämförelse emot andra folkslag. Ef-
ter mångas tanke, skal Climatet vara den ver-
kande orsaken, til så skiljaktiga egenskaper:
men all Historisk sanning och årfarenhet måste
nekas, innan man bifaller detta omdöme. Det är
ej Climatets, utan hjertats köld, som gör, at Nå-
ringar stelnas; mörka årstider upväcka ej någon
sömsjukan, när sinnet är muntert; höglöshet
och lättja försvinna, när det är hederligt, in-
drägtigt och såkert, at idka Nåringar. Ej har
luft-

luft-streket blifvit förändrat uti Egypten, Phœnicien, Grekland, Barbariet; ånskönt människorna därstädes nu synas vara Antipoder af deras Förfäder. Detta misstag uti orsaken til hushållets lågervall, kan ej annat, ån verka skadeliga misstag uti alla anstalter. Ty alt hopp om Samhällets bättring år fåfångt, om skulden til Naringarnes vantrefnad får läggas på Naturen: det blifver då et nödvändigt ondt, at vara lat; och ho kan vål bota en sjukdom, hvilken Naturen sjelf gör obotelig? Kalla och varma Climater hafva sina brister och förmåner: det tilkommer människorna, at nyttja de senare, til at göra de förra mindre skadeliga, eller at grunda sin hushålls-systeme på denna blanningen. Däruti måste dock mycket blifva ogjordt; så länge det icke år Nationens genie, at fåtta et högt värde på gagneliga Naringar; at ålska och hedra deras idkare; at glädjas öfver deras förkofran; at försvara Borgerliga friheter och rättigheter, i tal och Skrifter; at hålla alt intrång däruti, för våldsverkan; at fåtta en nellig stämpel på fåfånga och tidspillan; at anse för Fäderneslandets fiende den, som håldre brukar främmande, ån inhemska tilverkningar. När däremot folkets tankar, tal och gärningar, åro sådana; så kan man säga, at Nationens genie år stadgadt för Naringar.

Uti fria Samhållen bör hvar Medlem, i från den högste Åmbetsmannen til den fattigaste arbets-karlen, känna sin frihet: denna bör blifva grunden til alla Oeconomiska anstalter, och källan til alla hederliga gerningar. Den förmånen kan ej vara de gamla Romare allena förbehållen, at uträtta de största, både Krigs-
och

och fredliga bedrifter; förnämligast genom den öfvertygelsen, at vara en fri Borgare: vi känne ännu Stater i våra tider, där en få ådel drift gör samma verkan. Uti et sådant Samhälle blifver det hvar och ens, både lust och skyldighet, at försvara Borgerliga Näringar: ty alla känna deras nytta. De, hvilka äro berättigade, at taga del uti Lagstiftningen och Styrelse-verket, akta det vara deras förnämsta plikt, at inhämta fulkomlig kunskap, om den allmänna hushållnigen, och Fäderneslandets beskaffenhet; at utfinna nyttiga planer, til Näringarnes vidare förkofran; at vara vakfame för deras bestånd, och at skydda dem för alt intrång. En rik Närings- idkare är, i deras ögon, en man, som förtjänar deras särkilda aktning; de hedra honom, efter han gjort sig därtill värdig, genom sin idoghet och sitt fruktbara snille; de anse honom som en Fader, för et stort antal barn, hvilka taga kläder och föda ur hans händer; de afundas ej på hans förmåner, utan skatta Staten lyckelig, at hafva en sådan nyttig Medborgare; och det är deras glädje, när de finna många, som äro begåfvade med samma Naturens och lyckans egenskaper. Den minste arbetaren, uti sitt svettoga ansigte och sina grofva kläder, är et hederligt föremål, i deras ögon: ty de veta, at han är et dyrbart vertyg, til deras egen och hela Statens välfärd. De äro öme om den allmänna och enskilda Crediten: ty de ärkänna honom för Borgerliga Samhällets ögnasten; och därför tro de, löftens brytande vara et högmåls-brott. Med mogen kunskap i förståndet, och et Patriotiskt nit i hjertat, utträtta de sina värf; ty de arbeta
ej

ej på någon främmande åker, när de arbeta för Fäderneslandets bästa. Om de nyttjas, til at stifta Oeconomiska Lagar; så hafva de sitt ögnamärke, ej på en viss gren af Näringarne, utan på alla: ty de tänka och göra, efter en stadgad System, som ej kan rubbas, utan at rifva neder på et ställe, hvad man velat bygga på et annat. De äro varfame vid Lagarnes ändring: ty de veta, at ostadiga Lagar verka ostadighet uti Näringar, samt vilrådighet och tvekan, hos deras idkare. Deras umgänge, lefnads-art och seder, äro sådana, som passa sig ibland fria Medborgare, uti fria Samhällen: ty de hata så mycket all sjelf-tagen myndighet, som de noga bevara den, hvilken Lagen fordrar och Ämbetet tilhör. De upfostra sina barn i samma tankefätt, och samma seder: ty de känna ej någon läkrare grund, på hvilken deras lycka kan byggas; och jag känner ingen annan, än denne, til Näringarnes trefnad, i fria Samhällen. En af våra yppersta Regerings-Herrar har nyligen, för Kongl. Akademien, talt med så mycken styrka, om de förnämares Barnupfostran, i affigt på fria Stater; at jag slipper vidare röra vid detta ämne. Jag må allenast lägga härtil, at, om Upfostrings-verket är vällande, at de Män, hvilkas Stånd, eller Ämbete, gör dem til mer eller mindre betydande i det allmänna, äro främlingar i sitt Fädernesland; om de hafva uti Rikets hushållning ingen, eller (det som vårre är) en oredig System; om de anse Näringar för växter, hvilka af sig sjelfva grönskas, och åter förvisna, utan at människor behöfva hjelpa til det förra, eller kunna hindra det senare; om de se på Statens närande

de lemmar, med förakt: hvad för obotelig skada lider icke då det allmänna af denna upfostran? Ty sådant tankefätt och sådana seder, hos dem, hvilka åfven så snart uti ondt, som godt, tjåna til efterdömen för andra; blifva utan tvifvel det största hinder för Näringar och rörelser. Deraf upkomma då ofta flere oredor: Statens Styrelse-verk arbeta, hvart uti sin omkrets, utan at det ena, som vara borde, råcker det andra handen: de försvara, med största granlagenhet, sina råmärken, ånskönt det skulle ske, på andra inrättningars, och på slutet det allmännas kostnad; Närings-ståndet liknar där en Barometer, uti hvilken qvick-silfret stiger och faller, efter våder-skiften; Crediten blifver landsflygtig; samhälligheten imellan Medborgare försvinner; kärleken til Fäderneslandet flytter sitt rätta låte, ifrån hjertat til munnen.

Närings-ståndets seder böra vara af den beskaffenhet, at människorna blifva skickeliga och hågade til egen vinning: men at denna må tillika blifva Statens vinst; det beror på Regeringens anstalter och omsorg. Ty goda Oeconomiska Lagar böra uträtta, at ingen Näring, som skadar det meniga bästa, kan upkomma; at Staten drager så mycken nytta af sina Inbyggares idoghet, och af Landets naturliga förmoner, som möjeligen kan åstakkommas; at därför hvarje Näring får sitt rätta hemvist, på det stället, som Naturen därtill åmnat, i anseende til jordmån, belågenhet, folkets smak och talrikhet; at ingen må finnas fyslolös, utan alla få tillfälle, at försörja sig årligen. Frihets-andan bör vara grunden til folkets seder, så at
han

han må uplifva allas, både Närings- idkares och arbetares hjertan: ty ingen kraftigare upmuntran, än denne, gifves til flit och arbetsämhet. Jag vet väl, at mången tror friheten blifva för vidsträkt, då man påstår, at den fattigaste arbetaren bör veta, och verkligen känna, sig vara en fri Borgare: men detta tvifvelsmål härrör af intet annat, än af et sådant begrep om frihet, hvilket åtminstone ej borde finnas i fria Stater. Det är, liksom man anfåg friheten för et vildjur, som bör fjättras, om det skal hindras at göra skada: men uphåfver icke en sådan tanke, sjelfva frihetens Natur? Eller kan väl någon vara verkligen fri, utan at veta och känna sig vara sådan? Det vore ju äfven det samma, som at binda igen någons ögon, och likafullt vilja inbilla honom, at han ser. Jag nekar ej, at friheten kan vanslägtas til sjelfsväld; men aldrig blifver det senare en verkan af den förra. Fast mera är sjelfsväldet snörrätt stridande emot friheten: ty större tvång kan väl ej gifvas, än då den ene Medborgaren kränker den andras rättigheter ostraffad. Den åkta friheten är det starkaste motvårn, ej allenast emot enväldet; utan ock emot sjelfsväld, och dess aföda, mångväldet. Det strider ingalunda emot hvart annat, at vara den friaaste människa; och likafullt vara en träl under Lagarne. Men intet annat, än okunnighet om frihetens Natur och nytta, öppnar dörren för laglöshet, och för alt förtryck af tiltagsne och egennyttiga Medborgare: ty sjelfsväldet trifves, äfven som alla andra odygder, aldrig bättre, än i mörkret. Därföre, om frihets-andan hos Närings-idkare skal vara af rätta slaget; så bör hvar och en

känna sina skyldigheter och rättigheter. *De förra:* på det alla måge, med samfärd drift, främja det meniga bästa, och uppfylla de plikter, som dem åligga; samt ingen, af okunnighet eller illvilja, sträcka sin frihet utom de gränser, som Regerings-formen och Borgerliga Lagar tillåta. *De senare:* på det alla måge veta, hvad de hafva af Staten och Medborgare, til at fordra; så at ingen må, hvarken af Öfverman, eller vederlike, kunna skadas til sin Person och sina rättigheter, utan at menigheten blifver det varse, och Lagskipningen kommer honom til hjälp. At hvarje Samhällets Medlem må häruti vinna så mycken uplysning, som är nödig för honom sjelf, och för Regerings-låttets bestånd; det bör frihet i Tal och Skrifter, jämte Upfostrings-verket, utträtta. Hvar denna uplysningen finnes; där måste verkan visa sig uti allmänna och enskilda göremål. En ädel frihets-ande fätter gränser för parti-andan; han är Grund-lagarnes säkraste försvar, så at ingen får röra vid dem onåpft; han verkar Laglydnad; han upväcker en frivillig drift, til Patriotiska gärningar, hvilka aldrig finnas hos trälaktiga själar; han rotar, i allas hjertan, kärleken til Fäderneslandet; han gör hvar man villig til dess försvar, och vakfam emot skadeliga anläggningar; han gör muntra sinnen, uplifvar snille-gåfvorna til nyttiga påfund, och förmår folket til arbetsamhet.

Människans tre hufvud-böjelser: girighet, vållust och årelyftnad, äro grund-ämnen til hånnes seder. Philosophen skapar där af et spöke, som liknar dygden; och Statsmannen, sådana Borgare, som hans goda eller onda affigter

ter fordra. Af alla tre böjeller kunna och böra upväckas sådana feder, som främja Nåringar; allenast de uplifvas, genom goda författningar, och inga hinder läggas i vägen, för deras fria verkan. Som alla de ting, hvilka tjåna til at förnöja människans sinnliga begår, kunna århållas för penningar; så åro dessa en lockemat för alla. En girog föker sitt nöje, i deras ålkådande, och förjer outhörligen för sina tilkommande behof: han dömer sig sjelf til en frivillig fattigdom, så länge han lefver, af fruktan, at blifva fattig, innan han dör. En vålluftig och en årolyften fikar, med lika stort begår, efter penningar: den förre, til at underhålla sin beqvåmlighet och vällefnad; och den senare, at, genom granlåt, pragt och yppighet, inbilla andra, at han verkelig år så stor, som han synes. Det år sant, at svek och bedrågerier kunna blifva egennyttans skadeliga frukter: men det år lika sant, at sunda Lagar, och deras verkställighet utan afprutning, kunna och böra det förekomna. Det hörer dem til, at hindra egennyttans misbruk: men alt enskildt misbruk år ej genast skadeligit för Staten. Man kan hushålla illa för sig sjelf; och likafullt ej skada, utan gagna Samhället. Det år lika vådeligit för Nåringar, at, genom författningar, åfmåta alla steg för deras idkare, och likfom qvåfva vinnings-lystnaden, genom Lagarnes tyngd, som at låta egennyttan rasa onåpft. Hogen, at förvårfva penningar, försvinner, hvar deras århållande blifver för mödosamt och konstigt, och deras nyttjande såttes inom nödortstens och tarfvelighetens grånfor: ty den fattige arbetaren, åfven som den pennin-

gerike Borgaren, vil ej drifvas som en machine, och anser för frukten af sin möda, at använda sitt öfriga, til sådana behof, som förnöja hans smak; allenast han ej handlar emot Statens bästa. Det är Sedo-lärans sak, at vägleda människorna til sådan lefnads-art, som är enligt med deras Physiska och Moraliske natur; och Hushålls-konstens, at göra densamma nyttig för Staten. Deras affigter äro ej stridiga: ty det är ingalunda et mer, eller mindre dyrbart, utan et slöfande bruk, som skadar hellsan och sederne: Och en yppig lefnads-art strider ej emot Statens bästa; när den upmuntrar snillen, samt ökar flit, folk och Nåringar. Min tanke är därför ingalunda, at försvara yppigheten, utan förbehåll: ty jag vet, at hon har förstört de mäktigaste Riken. Men det torde likaledes vara utrönt, at hon äfven så låkert hjälper Nåringarne, uti et Samhälle; som hon hjälper dem uti et annat. Det vore, at missbruka Kongl. Academiens tålmod, om jag vidare rörde vid et ämne, som någon tid nästan allena fyllsatt våra bok-präffar; utan at någon med visshet kan låga, om denne Gordiske knuten blifvit mera utvecklad, eller til äfventyrs ännu mera förvirrad. Det synes dock vara en sanning, hvilken alla tiders ärfarenhet intygar, at så länge Statens penninge-stock endast tilkommit af folkets idoghet, af utvidgade Nåringar och af varors tilverkning; så har yppigheten aldrig gjort någon skadelig verkan. Men när Staten blifvit penninge-rik, genom hastiga förvarfningar, såsom: genom Gull- och Silfver-Grufvor, genom åröringar, eller ock genom penninge-stockens konstliga tilökning, utan mot-

sva-

svarande värde i varors tilverkning; så har der-
af upkommit en sådan yppighet, hvilken för-
därivat folkets seder; lagt alla Näringar öde;
förfört Statens redbarheter, och sluteligen gjort
honom oförmögen, at försvara sitt selfbestånd
emot främmande Magter. Om icke häruti fin-
nes den rätta probersten, som visar yppighetens
goda eller skadeliga verkan; det beror på an-
dras mognare underfökning och omdöme.

Det torde nu vara någorlunda bevißt, at
Lagar och upfostrings-verket måste hjälpas åt,
at tillskapa folkets seder; at frihets-andan gör
tänkande människor, redelige Patrioter och nå-
rande lemmar i Staten; at säkerhet uti egendo-
mars besittning, och frihet i deras bruk, upväc-
ker snille-gåfvor och idoghet; och at det är en-
dast genom dessa, och inga andra medel, som
människors seder blifva beqväma för Näringar.
Bonden lämnar då ingen jordtorfva oupodlad;
när han vet, at hånnes bättring kommer hon-
nom och hans arfvingar til nytta; at det lönar
módan för honom, at vara slitig; och at han
får oqvält behålla, hvad han förvärfvat. Gruf-
Drängen, Hammar-Smeden och Dagsverks-Kar-
len, svettas med luft under sin tunga börda;
när hans törftighet ej hindrar honom, at byg-
ga Hjonelag, och at gifva kläder och föda åt
Hustru och Barn. Borgaren är trefven uti sitt
Handels-Contoir, sin Krambod, eller sin Verk-
stad; när han får vara rik, utan at afunden
kan komma åt hans förmögenhet, eller stäcka
hans berömliga vinnings-lyftnad. Alle täfla
med hvarandra uti arbetsamhet, och vänja där-
til sina Barn, uti spädate åren; när det är van-
heder-

hederligt, at spilla tiden, och när ingen födekrok gifves för lättjan. De äro ordhällne i sina löften; när Creditens förlust är äfven det samma, som at mista åran, och när rättvisan är hvarken senfärdig, eller fålgbar. De äro redelige uti sin Handel; när en bedragare aldrig undgår Domarens näpft, och Medborgares föragt. De äro måttelige uti sin lefnads-art; när en fattig och flitig arbetare skattas större heder vård, än en rik slöfare, och när en vålluftig förtäring ej är någon genvåg, til at vinna, eller behålla, en lönande Naring. Sådane äro de feder, som främja och stadga Naringar och rörelser; öka folkhopen; bygga Medborgares lyckalighet; göra Staten rik, mågtig, hedrad och fruktad af andra Magter. Hans sjelbestånd kan ej rubbas; så länge Hufvud-Syftemen är oförändrad, så länge alla Medborgares ögon äro öppna öfver Lagen och friheten, och så länge ingen Magt får upkomma, för hvilkens oinskränkta tiltagsenhet, både Lagens och Medborgares fria röft, i tal och Skrifter, måste tyftna. Jag nekar ej, at Hushålls-konsten nödgas göra långsamma steg, uti de Länder, som tryckas af folkbrist: ty Naringarnes tilväxt blifver senfärdig, när både hufvuden och händer saknas vid arbetet; och när många ödemarker göra varornas affättning så trög och kostsam, at folkets vinnings-lyftnad har allenast ringa upmuntran. Det är naturligt, at människornas feder ej kunna, så länge tilståndet är sådant, vara så bögda för naringar, eller åtminstone ej med lika drift arbeta för sin förkofran; som i de Länder, där en talrik menighet gör arbetet lätt, affättningen vig, såflan allmän, anstalterna

na mera verkfarna. Men som en tid varit til, då alla Länder voro så fattiga på folk, som på Näringar, så lårer jämvål nu, då människoflägtet hunnit öka sig, så många hundrade år igenom, folk-briften, med alla dess påföljder, så skrivas på Lagarnes räkning. Naturen dömer inga andra Länder til ödemarker, än de, hvilka en evig köld förvandlar til hällebårg; eller en brännande hetta, til torra sandhedar. Därföre når de rikaste Länder af Naturen, åro fattiga på folk och Näringar; så kunna och böra Lagarne bättra människornas, både antal och feder, samt nyttja Naturens förmåner, til at hjälpa Staten ifrån fattigdom til välmåga, och ifrån vanmägt til styrka. Mitt, för *Kongl. Vetenskaps-Academie*, hållne Tal: *Om Folk-brifstens orsaker, verkan och hjelp*, torde til någon del närmare förklara, hvad tidens kärthet nu förbjuder at andraga.

Det sker uti Politiska Stater, som i Naturen, at ingen verkan är utan sin gen-verkan: som federne verka på Näringar; så verka dessa tillbaka på federne. När, jämvål i våra tider, människo-flockar gifvas, hvilka tilbringa hela sin lifstid, slågte efter slågte, uti ödemarker; så vittna deras feder om deras Närings-fång. De klåda sina nakna kroppar med vilda djurs skinn; och det är, liksom deras, af Moraliska dygder nakna själ, tillika iklådt sig dessas Natur. De hafva ej någon aflky, at fylla sina hungroga magar, med rådt kött, och at svalka den, af håftiga rörelser, torra gomen, med ännu rykande blod; når de ej hafva, eller deras fåaktiga begär, ej åstundar annan matredning. Som

de äro vane, at med nöje se blod rinna; få akta de det lika, af hvilket slågte det är. De förgöra människor, med samma kallfinnighet, som oskälige djur; ja, de nyttja deras hufvudskålar, til drickes-kåril: likfom de ville, genom en dagelig ihogkomst, altid upväcka hos sig nya retelser, til omånskelige bedrifter. Andra folkslag, hvilkas enda Närings fång är Boskaps-skötsel; de vänja sig vid dessa menlösa djurs art. De äro godtrogna, sediga, medlidande, gästfria, fredålskande: och om de fly omgången med andra människor; få sker det endast därför, at de fållan finna sådana, som hafva et lika kynne. När de Barbariske Republicuers Inbyggare söka sin förnämsta Naring däruti, at, emot Folks- och Naturens Lag, röfva andras välfångna egendom, mörda dem, som försvara honom, eller göra dem til usla trålar: ho kan våld då undra derpå, at de äro grymme, blodtorstige, giroge, hårde emot underhafvande, trolöse emot vederlikar, och emot främmande Magter? Gå vi til de Länder, där folkbriften hindrar jordens råtta upodling, och Städernas tilväxt; få låra ock där Naringarne vifa deras verkan på federne. Som människorna äro där få tunnt sådde, och få kringspredde, at söga något samband gifves imellan Städer och Landsbygd; få är det, likfom detta afftånd imellan människors boställen, verkade et lika stort afftånd imellan deras sinnen. Jag vil säga: de känna där söga någon samdrågtighet imellan Medborgare uti en Stat; hvart hushåll tyckes vara et litet Borgerligt Samhälle, för sig sjelft; de skaffa sig sina dageliga behof, få godt eller illa de kunna, utan andras tilhjälp;

hjælp; deras valfpråk är: *bvar och en förje för sig ſjelf, och Gud för ofs alla!* Ju mindre människor bo inom en gifven omkrets; ju mera ålfka de makelighet; rörelſen uti et fådant Samhälle liknar en människas, hvilkens blod är för-runnit, eller få tjokt, at det löper gånfka långſamt igenom ådrorna. Snille och upffintingsgåfva ligga i dvala; man hinner, uti Konſter och Handa-flögder, med möda til det medelmåttiga, men fällan til det fullkommeliga; de dyrbaraſte åmnen trampas under fötterne; anſtalter, verkſtållighet, inrättningar, hand-arbete, alt går ſenfårdigt, och vittnar om tröga, eller nedſlagna ſinnen; ja, på köpet fördubblas både tiden och mödan, vid arbetet, genom villrådighet och oreda. Man knotar då ofta emot Skaparen, at Han varit mindre gifmild emot jord, Climat och människor, ån i andra Lånder; utan at underföka, om icke ſkulden ligger uti föragt, vanvårdande och miſsbruk, af Hans rika håfvor; och med et ord: uti en elak hushållning, både med människors egenſkaper och jordens afvel. Men låt deſſa människor flyttas til et Land, där idogheten har ſitt hemviſt; eller låt okunnoghetens mörker fördrifvas ur förſtåndet, och förnuſtiga hushålls-lagar bringa de, likſom ſofvande ſjålens och kroppens kraf-ter i rörelſe: lå får man ſnart ſe, om icke de åro, åfven lå vål ſom andra människor, ſkic- keliga til snille-bragder, och deras ſeder lika böge för Nåringar. Detta kan bådſt styrkas med de Lånders exempel, där en talrik menighet bor, inom en liten omkrets; där goda Lagar ſtadgas och ſkipas utan mannamon; där folket har, känner och njuter ſin frihet; där låttjan
har

har blifvit landsflygtig; där alt, hvad lif och anda hafver, arbetar på enskild och allmän förkofran. Dessa Länder hafva, flere hundrade år igenom, varit äfven så litet bebodde, och jorden äfven så litet upodlad: det kan icke eller tviflas därpå, hvilket ock Tideböckerna intyga, at Inbyggarnes seder voro då sådana, som jag beskrifvit. Men huru förändrade äro de icke nu, sedan Näringarne tiltagit, i lika mån med folkets antal? I stället för all annan beskrifning, torde TACTI vitnesbörd, om Tyskland, och dess Inbyggares seder, i hans tid, härvid göra tillfyllest: jorden var oupodlad; Climatet strängt och ohyggeligt; Boskaps-skötseln det enda Näringssång; där voro inga gull- och silfvergrufvor, knapt en gång järn-redskap, til de nödigaste behof; inga Städer och Byar, utan blott enstakade kojor, kringspridde i skogarne; alt slödde-arbete plumpt och enfalldigt, äfven som kläderne; de dyrbaraste rå ämnen blefvo onyttiga i Tyfkarnes händer; de undrade därpå, när de Romare betalte bärnstenen, hvilken de funno vid sina strander, med en myckenhet penningar. Sådana, som Näringarne voro; så voro ock deras seder: de funnos långsamma i sina göremål; de föraktade vetenskaperna, efter de ej kände deras nytta och värde; inga andra bedrifter anfågo, både män och qvinnor, för hederliga, än Bardalekar; men i freds-tider lågo de vid eld-brasan, och sofvo; deras dygder voro snarare frukter af okunnighet, än af en förnuftig Sedo-lära; om deras tilstånd må kallas lyckeligit, så var det sådant, endast därför, at det var fattigt. Finnes vål i hela denna beskrifningen någon likhet uti Land och Climat,

mat, Nåringar, folkets kunskap, lefnads-art och feder dårstådes, i våra tider? Man skulle ju snart tvifla dårpå, antingen, at denna berättelsen angick samma Rike, om icke alla öfriga omständigheter sådant styrkte; eller at Tacitus velat eller kunnat skriva sanning, om icke hans årlighet och makalösa förstånd vore allmänt kunnoga. Tvårt om, når uti de, af konstler och idoghet rikaste Lånder, Stats-syftemen och Regeringarnes tankelått blifvit förådrade; når desse, i stället för at sorgfålligt sköta Handelsvågen, låtit sin förnåmsta omsorg vara, at styra Balancen imellan fråmmande Magter, nu åt den ena, nu åt den andra sidan; når Krigskonsten, hvilken år så nõdvåndig til grånförnas försvar, blifvit förvandlad til et handverk; hvad för en bedröfvelig förådring har icke sådant gjordt, i dessa Stater? Vetenskaperna hafva flyttat til andra Riken, och tagit sina samfylkon, Konstler och Slögder, Nåringar och rörelser med sig; de största Ståder åro förvandlade til ömkeliga Byar, eller ock til villdjursnåsten, och den förut, under sina rika frukter, likfom svigtande jorden, til en ohyggeilig ödemark. Människorna åro tvungne, at fly til andra Riken, och största delen af de kvarblefne, at håldre svålta allena, ån i fållskap med Hustru och Barn. De få Inbyggare, hvilka dår finnas, åro uslingar, och de rikaste ibland dem, de största: ty, uti Despoters ögon, år knapt något större brott, ån at vara rik. Sederne åro lådana, som af trålar kunna vånas; ju högge up på slafveriets hala trappa, ju mera för dårfvade. De bjudande göra sig betalte, för Despotens tyranni, genom högdragenhet och vålds-

våldsverkan; och de lydande hafva knapt frihet at andas, utan åtal eller betalning. Dumhet har bemålstrat sig af förståndet; en nedrig böjelse af hjertat; lättjan af kroppen. Ho skulle vål tro, at Grekeland är samma Land, som var så hårligt för 2000 år sedan, och at människorna dårtådes äro efterkommande, af den tidens Inbyggare? Hela Turkiska Magten skulle båfva, för et litet Athen, om det vore i sitt gamla tillstånd, ånskönt desz omkrets är, uti Kejsarens vidsträkta Länder, föga annorlunda at anse, ån et torp med desz egor, uti et Förstendöme. Sådan förändring kan, vetenskapers och Näringsars förfall, göra på folkets seder: skada, at de Mågtige på jorden därpå föllan gifva aktning! När skola en gång så många årfarenhetsprof varna de lyckeligaste Samhällen, at ej vandra denna farliga sirkeln igenom; jag menar: at gå ifrån vålmåga til uselhet, åfven som de förut gått, ifrån uselhet til vålmåga?

Mine Herrar! Tiden påminner mig, at skyn-
da til slutet, och Talets ofullkommelighet, at
ej längre misbruka *Edert* tålmod. Om min
vålmening får denne gången, såsom ofta til-
förene, öppna mig tilgången til *Eder* benågen-
het, at ursåka mina fel; så anser jag det för
en verkan af vittre Måns vanliga sed, at döma
om andras arbeten, ej efter sin egen sinnets
styrka, utan efter den större eller mindre skic-
kelighet och tanke-gåfva, som Skaparen ned-
lagt uti hvar människas Natur. Denna förså-
kran, jämte mitt samvetes vittnesbörd om et
ofkrymtat nit, för det meniga bästa, äro min
dageliga upmuntran, under mitt arbete; när
alla

alla andra upmuntringar fattas. Min annalkande ålder påminner mig, at jag nalkas slutet af min jordiska vandring, och at min bötälliga hydda skal snart åter förvandlas til det ämne, af hvilket hon är tagen: men så länge jag ännu är til, skal jag bemöda mig, at kunna dö med den öfvertygelsen, at, både uti med- och motgång, hafva alltid burit et upriktigt hjerta emot Fäderneslandet. *Kongl. Academiens* nitiska bemödande, för Vetenskapers och Naringars upkomst, skal hådanefter, som hittils, vara et för mig lyfande efterdöme, at, så långt jag förmår, trampa i samma fotspår. Jag lågger härmed neder den mig ombetrodde förvaltningen; men aldrig den innerliga vördnad och tillgifvenhet, hvilken jag hyser för *Kongl. Academien*. Har den fått en ny tillökning, genom et så skattbart förtroende, at för andra gången blifva kallad til et Heders-Åmbete, hvilket jag nu öfverlämnar i mera skickeliga händer; så har ock min upriktiga årkänsla därigenom blifvit fördubblad. Kan jag ej, som jag borde, upfylla de plikter, hvilka mig däremot åligga; så skal dock viljan aldrig taga någon del, uti mina brister. Min hjerteliga önskan är: At *Kongl. Academiens* blomstrande och fruktbarande tilstånd må alltid vara detsamma, så länge dagar och år ännu räknas. Faren fort, *Mine Herrar!* at vara människo-vänner; älska Fäderneslandet; söka Hushållets bättring; hålla *Edra* Lagar heliga för alla inbrott; och förvara *Edert* vittra Samfund för sedernas besmittelse. Då skal *Edert* förtjenta beröm itå såkrare emot vanskligheten, än de präktigaste årestoder. Skulle ock samtiden ej
up-

uppfylla *Eder* nitiska önskan; så kan dock en
bättre framtid, med tacksamhet, upskåra mog-
na frukter af *Edert* utlåde. Kommen alltid i-
hog *Academiens* Valspråk, hvilket ock är
mitt, jag önskar osvikeliga, hopp:
För *Efterkommande!*

SVAR,

SVAR,

Gifvet på

Kongl. Vetenskaps Academiens vägnar,

Af

Dess SECRETERARE.

 Min Herre!

Kongl. Akademien känner nog samt hela värdet af den vetenskapen, som *J*, Min Herre, valdt til Edert egentliga ämne, nemligen den Allmänna Hushållningen. Et Sällskap, som företagit sig, at upodla alla nyttiga kunskaper, i synnerhet, at med rön och underrättelser tjåna Landtbruket, Sjöfarten, Slögderna, och med et ord, hvar och en särskild Näring; kan ju ej med kall sinnighet anse den Vetenskapen, som lærer oss at förbinda och styra samtliga et Lands Näringar, til deras gemensama och Statens allmänna fördel. Nej, den är yttersta målet af alt Dess bemödande. Därföre söker ock Kgl. Akademien gärna sådana Ledamöter, som däruti visat sig åga mogen insigt.

C

Hva-

Hvadan kommer då, at härtils sällan några Rön, hörande til denna Vetenskap, blifvit uti Kongl. Academiens Handlingar intagne? Visserligen icke af något beslut, det sådana ej borde införas; utan förmodeligen i början endast af en händelse, at inga sådana Skrifter, af synnerligt värde, blifvit ingifne: sedan af en vana. Kan ock hända, at andra Academiens efterdöme därtill varit vållande: ty uti de flästa utländska Academiens Handlingar saknas Oeconomiska Arbeten än mer. Man kan ej eller neka, at det ju är svårare at skriva något rätt dugligt, nytt och ostridigt, i Allmänna Hushållningen, där afseende bör hafvas på så många viktiga omständigheter, än uti hvar och en gren af den enskilda.

Men vare med orsaken huru det vil; så har Kongl. Akademien därigenom gått miste om mången vacker Afhandling, som J. Min Herre, och flere äljest torde hafva meddelat: och det til så mycket större förlust, som dylika ämnen äro nyttigare och mer begärlige, än en del andra, hvilka allenast på långt håll leda til verkelig nytta för Borgerliga Samfundet.

Allmänna Hushållningen har dock ingalunda blifvit aldeles lott-lös uti denna
Kongl.

Kongl. Academiens omvårdnad. Utom det, at några dit hörande stycken blifvit då och då uti sjelfva Handlingarna införde; så har den Vetenskapen blifvit med eftertryck drifven uti åtskilliga för Kongl. Academien hållna Tal. Om de ej vore flera, än dem J, Min Herre, hållit; ja! än det ena, som vi i dag haft det nöjet, at höra; så skulle Akademien tycka sig, jämväl i den delen, hafva någorlunda fullgjort sin skyldighet,

Vårt Allmänna har at tacka Eder för många dylika Skrifter, uti hvilka lysar, jämte en grundelig Systematisk kunskap om Näringar, en ädel människo-kärlek och ömbet om Fäderneslandets bästa. Ach! at de kunde uplifva samma känslor hos alla Edra Läsare, så visst, som ingen af oss i dag, utan rörelse, hört Edra föreställningar. Ach! at J sjelf och Kongl. Akademien må snart få se och smaka en önskad frukt därpå, uti Näringarnas förkofring.

Hafven imedlertid hjärtelig tack, på hvar redlig Svensks vägnar, för alla Edra Patriotiska påminnelser och Lärdomar; samt på detta vårt Samhälles vägnar, för alla de tjänster J, såsom en trofast och nyttig Medlem alltid, och nu an-

dra gången, såsom en vaksam Præses,
bevist Kongl. Academien. Tröttens ej vid
at fortfara. Om annan belöning slår felt,
uteblifver åtminstone ej den, som ädla Sin-
nen bäst förnöjer.

Vi göre oss förhoppning, oaktadt E-
der yttrade däremot stridande aning, at
än flera resor få Eder til Styresman, och
önske, at alltid finna Eder uti lyck-
ligt tilstånd!

www.books2ebooks.eu